

**PROVOĐENJE „C-CHANGE“ PROJEKTA
U GRADSKOJ KNJIŽNICI „JURAJ ŠIŽGORIĆ“
ŠIBENIK: PODIZANJE RAZINE SVIJESTI GRAĐANA
O KLIMATSKIM PROMJENAMA KROZ AKTIVNOSTI
SEKTORA UMJETNOSTI I KULTURE**

“C-CHANGE” PROJECT IN THE PUBLIC LIBRARY
“JURAJ ŠIŽGORIĆ” ŠIBENIK: ARTS AND CULTURE
ACTIVITIES FOR RAISING AWARENESS
ON CLIMATE CHANGE

Ana Šimić

Gradska knjižnica Šibenik
asimic@knjiznica-sibenik.hr

UDK / UDC: 551.583:027.022(497.581.2
Šibenik)

Stručni rad / Professional paper

Primljeno / Received: 31. 8. 2021.

Prihvaćeno / Accepted: 24. 10. 2021.

Sažetak

Cilj: Cilj je rada kroz aktivnosti Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ Šibenik u provođenju međunarodnog „C-Change“ projekta prikazati mogućnosti knjižnica u djelovanju na podizanje razine svijesti građana o klimatskim promjenama.

Pristup/metodologija/dizajn: U radu je opisan „C-Change“ projekt temeljen na širenju dobre prakse grada Manchestera u kojem je Šibenik jedan od šest europskih gradova partnera, kao i aktivnosti i programi predstavnika kulture i umjetnosti tijekom njegovog provođenja, s naglaskom na djelovanje Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ Šibenik.

Rezultati: Interes javnosti za programe koje je Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik organizirala u sklopu provođenja „C-Change“ projekta pokazatelj je važnosti

uloge knjižnica u informiranju, educiranju i usvajanju pozitivnih obrazaca ponašanja u svakodnevnome životu ne samo njezinih korisnika nego i društva u cjelini.

Praktična primjena: U radu su izneseni primjeri dobre prakse Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ Šibenik i grada Šibenika u borbi s klimatskim promjenama, primjeri povezivanja predstavnika sektora kulture i umjetnosti u zajedničkim nastojanjima za poticanjem pozitivnih promjena te širenje primjera dobre prakse i povezivanje europskih gradova kroz program URBACT s ciljem jačanja svjesnosti o važnosti zaštite okoliša i konkretnim mjerama za njegovo očuvanje u urbanim sredinama zemalja članica Europske unije.

Društveni značaj: Održavanje programa i planiranih aktivnosti kojima je naglasak na klimatskim promjenama te izvršavanje projektnih obaveza partnera, pa i u vrijeme pandemije uzrokovane virusom SARS-CoV-2 i unatoč njoj, „C-Change“ projekt ispunio je svoj primarni cilj da umjetnost i kultura budu nositelji klimatskih promjena u gradovima. U Šibeniku je u tim nastojanjima knjižnica imala važnu ulogu.

Originalnost/vrijednost: Partnerstvo Grada Šibenika, kao jedinice lokalne samouprave, u „C-Change“ projektu i uloga šibenske knjižnice u njegovome provođenju mogu poslužiti kao pomoć i pokazatelj kako knjižnice mogu iskoristiti položaj u svojoj lokalnoj sredini i uključiti se u borbu s klimatskim promjenama.

Ključne riječi: “C-Change” projekt, Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik, klimatske promjene, kultura i umjetnost, transferne mreže

Abstract

Purpose: The aim of the paper is to show through the activities organized by the Public library “Juraj Šižgorić” Šibenik, within the international “C-Change” project, the potential that public libraries have in raising awareness on climate issues.

Approach/methodology/design: The paper presents the “C-Change” project, a joint venture of six European cities, using the good practice example of the Manchester’s arts and culture sector experience in promoting and raising awareness on climate issues with a special emphasis on the Public library “Juraj Šižgorić” Šibenik activities within the project.

Findings: The high level of publicity the Public library “Juraj Šižgorić” Šibenik has attracted by organizing activities within the project has shown the importance public libraries hold by informing and educating the public, in addition to promoting sustainable behaviour in everyday life, not only for its patrons but for society as a whole.

Practical implications: The article lists specific ways in which Public library “Juraj Šižgorić” Šibenik together with the City of Šibenik tackled climate issues awareness by linking different segments of the arts and culture sector through collaboration in promoting sustainable behaviour within the framework of URBACT, a programme aiming

to join various communities throughout the EU in building strong public sensitivity on climate change and promoting concrete measures for green urban development.

Social significance: Carrying out the planned activities and fulfilling contractual obligations even in severe conditions caused by the SARS-Co-V-2 pandemic made the role of the Public library “Juraj Šižgorić” Šibenik indispensable in making the culture sector a lead player in raising public awareness on climate change, thus helping to achieve the primary goal of the “C-Change” project.

Originality/value: The partnership between the Public library “Juraj Šižgorić” Šibenik and units of the local government within the “C-Change” international project described in the paper serves to demonstrate the significance public libraries carry in their respective communities and thus help in inspiring future similar initiatives.

Keywords: “C-Change” project, climate action, culture and arts, Public library “Juraj Šižgorić” Šibenik, transfer networks

1. Uvod

Grad Šibenik je uz Manchester (Velika Britanija), Wrocław (Poljska), Agedu (Portugal), Mantovu (Italija) i Gelsenkirchen (Njemačka) jedan od šest europskih gradova partnera u projektu „C-Change: Arts and Culture Leading Climate Action in Cities“.¹ Cilj je projekta podizanje razine svijesti građana o klimatskim promjenama kroz djelovanje sektora umjetnosti i kulture koje je utemeljeno na primjerima dobre prakse Manchestera, vodećeg partnera, i na djelovanju Manchester Arts Sustainability Teama (MAST).²

Čovjekovo djelovanje i ovisnost o fosilnim gorivima utječu na negativne klimatske promjene koje se odražavaju na globalnu ekonomiju, društvo i sustave vrijednosti u cjelini koji se suočavaju s neodrživom potrošnjom i nerazmjerom s prirodom. Prema podacima Svjetske banke (engl. The World Bank) više od 55 % svjetske populacije živi u urbanim područjima. Više od 80 % globalnog BDP-a ostvaruju upravo gradovi koji troše dvije trećine ukupne energije i stvaraju 70 % emisija stakleničkih plinova. Predviđanja su da će do 2050. godine 60 do 70 % svjetske populacije živjeti u gradovima, no urbanizacija ipak može pridonijeti održivom rastu uz dobro upravljanje za povećanje produktivnosti poštujući inovacije i nove ideje.³ Postavlja se pitanje kako umjetnost i kultura mogu doprinijeti

¹ URBACT: Driving change for better cities. C-Change. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://urbact.eu/c-change>.

² Manchester climate change agency. Manchester arts sustainability team. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.manchesterclimate.com/involved/MAST>.

³ Urban Development.: Overview. // The World Bank. April 20, 2020. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.worldbank.org/en/topic/urbandevelopment/overview>.

pozitivnim klimatskim promjenama i kako se mogu aktivno uključiti u borbu za očuvanje okoliša. Još 1992. godine na konferenciji Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju (engl. United Nations Conference on Environment and Development, UNCED) održanoj u Rio de Janeiru, svjetska javnost bila je usredotočena na sve veće probleme vezane za to područje na lokalnoj i globalnoj razini. Deklaracija i Akcijski program za 21. stoljeće koji su usvojeni na Konferenciji potpora su načelu održivog razvoja.⁴ Na svjetskom kulturnom forumu održanom u Barceloni 2004. godine oblikovan je dokument *Agenda 21 for Culture (Agenda 21)* koji je jedan od temeljnih dokumenata za javne kulturne politike, a jedno od njegovih načela povezanost je kulturalnog i ekoloških pitanja obuhvaćenih idejom održivog razvoja.⁵

Ovaj rad donosi informacije o projektu „C-Change“ i pregled događanja tijekom njegova provođenja u Šibeniku s naglaskom na ona u organizaciji Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ Šibenik. Pojašnjenjem doprinosa knjižnice u provođenju projekta u cjelini, ovim će radom biti prikazano kako sve knjižnice u lokalnoj sredini mogu sudjelovati u borbi s klimatskim promjenama i kako mogu utjecati na podizanje svijesti građana svih dobnih skupina o tim promjenama.

2. URBACT program – europski program razmjene znanja i iskustava koji promiče održivi urbani razvoj

Europska teritorijalna suradnja drugi je cilj kohezijske politike Europske unije za razdoblje 2014. do 2020. godine. Odnosi se na suradnju među susjednim zemljama i regijama Europske unije na lokalnoj, regionalnoj i državnoj razini, čime se kroz zajednički pristup smanjuje negativan utjecaj granica i promiče društveno-gospodarska kohezija. Republika Hrvatska je u tom je razdoblju punopravno sudjelovala u međuregionalnoj, prekograničnoj i transnacionalnoj suradnji.⁶ URBACT program započeo je 2002. URBACT-om I koji se provodio do 2006. i bavio se razmjenom iskustava o održivom razvoju, kao i URBACT II koji se provodio od 2007. do 2013. godine.⁷ Kao program Europske teritorijalne suradnje kojem je cilj poticanje integriranog urbanog razvoja europskih gradova,⁸ URBACT je

⁴ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova. Održivi razvoj. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi/0/globalne-teme/odrzivi-razvoj>.

⁵ Usp. Zlatar, A. Prostor grada, prostor kulture: Eseji iz kulturne politike. Zagreb: Naklada Ljevak, 2008. Str. 69–67.

⁶ Europski strukturni i investicijski fondovi. Europska teritorijalna suradnja. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/teritorijalna-suradnja>.

⁷ URBACT III Programme Manual. [citirano: 2021–10–07]. Dostupno na: https://urbact.eu/sites/default/files/urbactiii_programmmanual_factsheet1_0.pdf.

⁸ URBACT: Driving change for better cities: URBACT at a Glance. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://urbact.eu/urbact-glance>.

instrument Kohezijske politike i sufinanciran je iz Europskog fonda za regionalni razvoj 28 zemalja članica Europske unije te Norveške i Švicarske.⁹

„C-Change“ projekt koji je u mrežu povezao šest europskih gradova dio je URBACT III programa.

2.1. Primjer prakse grada Manchestera kao temelj projekta „C-Change: Arts and Culture Leading Climate Actions in Cities“, URBACT III programa

Manchester je primjer grada u kojem su sektor umjetnosti i kulture, okupljeni u mreži Manchester Arts Sustainability Team (MAST), kroz zajedničko djelovanje snažna podrška gradskoj strategiji za klimatske promjene. MAST je 2011. godine osnovala grupa umjetničkih i kulturnih organizacija sa željom da svojim aktivnostima doprinesu budućnosti Manchestera. MAST uspješno surađuje s agencijom za klimatske promjene grada Manchestera (engl. Manchester Climate Change Agency), gradskim vijećem (engl. Manchester City Council) i neprofitnom organizacijom Julie's Bicycle.^{10,11} Deset godina od svog osnutka, mreža broji više od pedeset članica s područja regije Greater Manchester (GMAST) koje zajedno razvijaju inicijative za zaštitu okoliša.¹² Ta praksa prepoznata je i kroz program URBACT¹³ koji gradovima članica Unije pomaže u razvoju novih i održivih rješenja razvoja.¹⁴ Također, URBACT omogućuje transnacionalno umrežavanje i financiranje aktivnosti,¹⁵ pa je u projektu „C-Change“¹⁶ Manchester povezan s ostalih pet gradova partnera. Projekt je dio programa URBACT III (2014–2020.) koji je razvijen kako bi se nakon uspješno provedenih URBACT I i II nastavio promicati integrirani održivi urbani razvoj i doprinos gradova provedbi strategije Europa 2020.¹⁷ Njezin je cilj osiguravanje gospodarskog oporavka Europske unije, a jedan

⁹ Europsku uniju danas čini 27 zemalja članica, do 31. siječnja 2020. godine s Velikom Britanijom, koja je u lipnju 2016. na referendumu izglasala izlazak iz EU, bilo ih je 28.

¹⁰ Organizaciju Julie's Bicycle su 2007. osnovali glazbenici s ciljem poticanja sektora umjetnosti i kulture da svojim angažmanom odgovore na klimatske i ekološke promjene. Na mrežnoj stranici te organizacije istaknuto je kako su klimatske krize ujedno kulturološke krize, a umjetnost i kultura imaju važnu ulogu u čovjekovom životu i svoju publiku mogu potaknuti na promjene u životu i radu. Julie's Bicycle. About us. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://juliesbicycle.com/why-we-exist/about-us>.

¹¹ Manchester Climate Change Agency. Nav. dj.

¹² Isto.

¹³ Isto.

¹⁴ URBACT: Driving change for better cities. [citirano: 2021–08–21]. Dostupno na: <https://urbact.eu>.

¹⁵ URBACT III. Hrvatski gradovi u URBACT-u. Udruga gradova. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.udruga-gradova.hr/medunarodna-suradnja/urbact-iii>.

¹⁶ G-MAST. C-Change. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.g-mast.org/c-change>.

¹⁷ URBACT at a glance. Nav. dj.

od pet mjerljivih EU ciljeva strategije jesu klimatsko-energetski ciljevi.¹⁸ Program URBACT III podržava širok raspon tema kojima se mreže gradova mogu baviti, a grupirane su u pet glavnih skupina: ekonomija, okoliš, inkluzija, upravljanje i integrirani urbani razvoj. Hrvatski gradovi, okupljeni u nacionalnoj, nestranačkoj i nepristranoj zajednici Udruga gradova,¹⁹ u tom programu sudjeluju od rujna 2015. Šibenik je već do 2016. bio projektni partner u trima transnacionalnim mrežama.²⁰

Manchester, kojemu je plan do 2050. godine u potpunosti smanjiti emisiju štetnih plinova i postati *zero carbon city*,²¹ grad je u kojem sektor umjetnosti i kulture ima važnu ulogu u ostvarenju toga plana. Kroz URBACT transfernu mrežu ovaj grad postao je vodeći partner u projektu „C-Change: Arts and Culture Leading Climate Action i Cities“²² kojim se podupire gradove partnere Wroclaw, Mantovu, Gelsenkirchen, Šibenik i Águedu da svoje sektore umjetnosti i kulture uključe u aktivnosti za poticanje pozitivnih klimatskih promjena. To je moguće kroz razvoj lokalnih strategija, planiranje smanjenja emisije CO₂, planiranje aktivnosti umjetnosti i kulture u javnome zagovaranju i uključivanju građana u djelovanje te širenje primjera dobre prakse u drugim gradovima.²³

3. Grad Šibenik kao partner u „C-Change“ projektu²⁴

Prva faza „C-Change“ projekta URBACT-ove mreže za prijenos lokalne prakse kojem je tema način na koji kultura i umjetnost mogu utjecati na smanjenje onečišćenja i klimatske promjene završila je 2017. godine. Uz Manchester kao partneri sudjelovali su Mantova i Wroclaw. Provođenje druge faze projekta započelo je 4. travnja 2018., a u ljeto 2018. apliciralo se za drugu fazu u kojoj su se pridružila tri nova grada, Águeda, Gelsenkirchen i Šibenik. Potonji je kao partner pozvan zbog svog aktivnog i snažnog kulturnog sektora te iskustva u apliciranju i provo-

¹⁸ EUROPA 2020.: Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast. Europska komisija, 2010. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2017/03/Strategija-EUROPA-2020.-hr.pdf>.

¹⁹ Udruga gradova. O nama. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.udruga-gradova.hr/o-udruzi>.

²⁰ URBACT. Hrvatski gradovi u URBACT programu. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://urbact.eu/hrvatski-gradovi-u-urbact-programu>.

²¹ Manchester arts sustainability team: 5 years of cultural collaboration for a more sustainable Manchester: 2011–2016 report. Julie’s Bicycle, July 2017. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.manchesterclimate.com/sites/default/files/MAST%20Strategic%20Report%202011-16.pdf>. str. 6.

²² Manchester Climate Change Agency. Nav. dj.

²³ URBACT: Driving change for better cities. C-Change. Nav. dj.

²⁴ Službene stranice Grada Šibenika. C-Change. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.sibenik.hr/projekti/c-change/69.html>.

đenju međunarodnih projekata.²⁵ Navedeno je iskustvo razlog zašto u Šibeniku, za razliku od ostalih gradova partnera, projekt nije vodio odjel za kulturu, već Upravni odjel za gospodarstvo, poduzetništvo i razvoj, koji između ostalog obavlja poslove vezane za pretpristupne i strukturne fondove Europske unije.²⁶

U prosincu 2018. Odbor za praćenje programa URBACT odobrio je dvadeset i tri transferne mreže za drugu fazu, među kojima je bila i mreža C-Change. Vrijednost dijela koji se provodio u Šibeniku od siječnja 2019. godine iznosio je 60 000,00 eura i trebao je trajati 24 mjeseca.²⁷ No uslijed okolnosti izazvanih širenjem pandemije uzrokovane virusom SARS-CoV-2, provođenje projekta produženo je za šest mjeseci, do 4. lipnja 2021.

Šibenik je kao grad partner svoje mjesto u „C-Change“ projektu pronašao zbog posljedica klimatskih promjena s kojima se godinama suočava: podizanje razine mora, poplave, šumski požari te ekstremne temperature i ljeti i zimi. Drugi su razlog njegove kulturne i prirodne znamenitosti. Katedrala sv. Jakova smještena u staroj gradskoj jezgri i tvrđava sv. Nikole smještena u zaštićenom prirodnom području kanala sv. Ante koja je bila dio obrambenog sustava Republike Venecije iz 16. i 17. st. u Zadru i Šibeniku upisana su na UNESCO-ov Popis svjetske baštine.²⁸ Šibenik je i administrativno sjedište županije u kojoj se nalaze dva nacionalna parka, Nacionalni park Krka i Nacionalni park Kornati. Grad je to s velikim brojem kulturnih ustanova i događanja, od kojih istaknuto mjesto zauzima Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik i grad iz čijeg se proračuna u značajnom postotku izdvaja za potrebe u kulturi. Od sredine drugog desetljeća 21. stoljeća, Šibenik se preobrazio iz industrijskog grada u turistički.

O zajedničkim nastojanjima gradova partnera u projektu „C-Change“ da kroz suradnju svojih sektora umjetnosti i kulture i provođenju aktivnosti temeljenih

²⁵ Šibenik je u kolovozu 2018. ugostio projektini tim koji su predstavljali URBACTOV-a ekspertica Claire Buckley (Julie's Bicycle), predstavnik MAST-a Simon Curtis (Royal Exchange Theatre) i Grainne Bradley iz mančesterske gradske uprave. Na sastancima s njima su uz predstavnike šibenske gradske vlasti sudjelovali i predstavnici institucija kulture i zaštite okoliša kao i pojedinci iz civilnog sektora, kulture i umjetnosti. Više na: Službene stranice Grada Šibenika. Grad Šibenik pridružuje se projektu očuvanja okoliša putem rada u kulturi i umjetnosti. 26. srpanj 2018. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.sibenik.hr/clanci/grad-sibenik-pridruzuje-se-projektu-ocuvanja-okolisa-putem-rada-u-kulturi-i-umjetnosti/8788.html>.

²⁶ Projektini koordinator, odnosno voditeljica projekta bila je komunikologinja Nikolina Gracin, viša savjetnica za razvoj, a projektini tim Grada Šibenika činili su i ekonomist Petar Mišura, pročelnik Odjela, politologinja Maja Čeko, voditeljica Odsjeka za razvoj, a u projekt je bila uključena i Ines Sarić, viša stručna suradnica za razvoj.

²⁷ Službene stranice grada Šibenika. Projektu „C Change“ odobrena druga faza u kojoj sudjeluje i Grad Šibenik. 06. prosinac 2018. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.sibenik.hr/clanci/projektu-c-change-odobrena-druga-faza-u-kojoj-sudjeluje-i-grad-sibenik/9090.html>.

²⁸ Ministarstvo kulture i medija. Nepokretna kulturna dobra upisana na UNESCO-ov Popis svjetske baštine. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/nepokretna-kulturna-bastina/nepokretna-kulturna-dobra-upisana-na-unesco-ovu-listu-svjetske-bastine/7244>.

na MAST-ovom modelu educiraju građane o posljedicama klimatskih promjena i budu nositelji onih pozitivnih više se može saznati na mrežnoj stranici G-MAST-a. Svaki od gradova zasebno je predstavljen uz prikaz djelovanja projektnih timova, urbanih lokalnih grupa, *transfer story* i promidžbene filmove.²⁹ U predstavljanju Šibenika istaknuto je da mali koraci znače velike promjene, a u videu s glasom naroda (engl. vox pop) između ostaloga naglašena je uloga šibenske knjižnice kao narodne knjižnice u borbi s klimatskim promjenama.³⁰ Završna riječ o projektu objavljena je nakon završetka njegovog provođenja u srpnju 2021.³¹

3.1. Aktivnosti i obaveze

Grad Šibenik kao grad partner trebao je ispuniti obaveze koje se tiču politike grada i grada kao administrativnog središta, izraditi transferni plan, sudjelovati na transnacionalnim sastancima i u međusobnoj komunikaciji projektnih timova te ispuniti svoje obaveze prema URBACT-u. U sklopu provođenja projekta također je bilo potrebno osnovati urbanu lokalnu grupu, provesti javni poziv za dodjelu bespovratnih sredstava predstavnicima sektora umjetnosti i kulture za organizaciju događanja vezanih za ekologiju i zaštitu okoliša te organizirati *trening* klimatske pismenosti i „C-Change“ festival. Na *Facebook* stranici Festivala objavljujane su novosti ne samo o festivalu nego i o projektu i temama vezanima za ekologiju i zaštitu okoliša. Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik svojim je angažmanom bila jedan od najvažnijih i najaktivnijih sudionika projekta.

3.1.1. Urbana lokalna grupa (ULG)

Nakon predstavljanja projekta, Grad Šibenik započeo je s aktivnim informiranjem građana o važnosti klimatskih promjena i educiranjem o ovoj problematici s ciljem podizanja razine svijesti o važnosti očuvanja okoliša, a sve uz podršku i angažman kulturnog i umjetničkog sektora. Na samome početku provođenja projekta osnovana je Urbana lokalna grupa (ULG) koja je bila živi organizam i broj se njezinih članova kroz faze projekta, ali i zbog pandemije koronavirusa, mijenjao. Uz deset stalnih članova koje su činili predstavnici Grada Šibenika, treba izdvojiti i ULG koordinatore za kojeg je imenovana djelatnica Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ i predstavnike kulturnog sektora. Kroz dvije i pol godine svoga djelovanja, grupa je okupljala dvadesetak članova. Održano je šest formalnih ULG sastanaka kojih bi bilo i više da se projekt, kao i cijeli svijet, nije suočio s pandemijom i životom pod epidemiološkim mjerama. One su u Republici Hrvatskoj prvi put stupile na snagu u ožujku 2020., upravo u vrijeme priprema programa festivala koji se

²⁹ G-MAST. Nav. dj.

³⁰ G-MAST. Small steps, big change: Find out more about C-Change activities in Šibenik. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.g-mast.org/c-change-cities/sibenik>.

³¹ URBACT: Driving change for better cities. C-Change: The final word. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://urbact.eu/c-change-final-word>.

trebao održati u travnju. Veliki broj neformalnih sastanaka održan je individualno, telefonski ili putem aplikacija za videokomunikaciju.

3.1.2. Anketa

Među prvim koracima je, uz formiranje urbane lokalne grupe, preko mrežne stranice Grada u travnju 2019. godine provedena anketa građana čiji su rezultati korišteni za osmišljavanje aktivnosti usmjerenih na zaštitu okoliša, klimatske promjene, zaštitu prirode i bioraznolikosti te održivi razvoj.³² Ista anketa provedena je i na samome kraju projekta u travnju 2021. s ciljem usporedbe rezultata dobivenih u razmaku od dvije godine.³³ Projektni tim Grada Šibenika rezultate nije službeno objavio, ali su podaci uspoređivani zbog budućih aktivnosti i projekata na tu temu.

Anketa se sastojala od 16 pitanja koja su se odnosila na svijest građana o klimatskim promjenama, njihovoj informiranosti i svakodnevnim navikama vezanim uz zaštitu okoliša. U anketi je sudjelovalo 368 ispitanika, 2019. njih 195, a dvije godine kasnije 173. Dobiveni odgovori pokazali su da gotovo jednaki broj Šibenčana smatra da su klimatske promjene stvarne i globalno prisutne 96,9 % (2019.) i 96,5 % (2021.). Također, jednako smatraju i da je potrebno djelovati kako bi se posljedice promjena smanjile ili zaustavile 93,3 % (2019.) i 93,6 % (2021.). Najviše ispitanika smatra da djelovati trebaju: „svi“, „ljudi“, „vlada“, „čovjek“, „svaki pojedinac“. Prirodne pojave za koje smatraju da su posljedice promjena u njihovoj sredini jesu: šumski požari, poplave, podizanje razine mora, suše i otpad. U svome domaćinstvu 45,8 % građana razvrstava otpad, a najviše ispitanika razvrstava papir, plastiku i staklo. Da prilikom kupovine koriste platnene vrećice umjesto plastičnih 2019. je odgovorilo 37,4 %, a 2021. 55,5 % ispitanika. Do trenutka ispitivanja na događanjima i/ili edukacijama na temu zaštite okoliša 2019. je sudjelovalo 23,6 % anketiranih, a 2021. njih 37,6 %. Na pitanje tko je edukacije organizirao najviše ispitanika odgovorilo je: „Grad Šibenik“, „ustanove“, „udruge“, „škole“, „građani“.³⁴

Zaključak Grada Šibenika jest da je anketa pokazala da su građani Šibenika svjesni klimatskih promjena i požara, poplava, podizanja razine mora i velikih temperaturnih oscilacija kao njihovih posljedica.³⁵ Također, građani smatraju da

³² Službene stranice grada Šibenika. Grad Šibenik provodi anketu o važnosti klimatskih promjena. 19. ožujak 2019. [citirano: 2021-08-24]. Dostupno na: <https://www.sibenik.hr/clanci/grad-sibenik-provodi-anketu-o-vaznosti-klimatskih-promjena/9305.html>.

³³ Službene stranice grada Šibenika. Grad Šibenik provodi anketu o klimatskim promjenama. 13. travanj 2021. [citirano: 2021-08-24]. Dostupno na: https://www.sibenik.hr/clanci/grad-sibenik-provodi-anketu-o-klimatskim-promjenama/10683.html?fbclid=IwAR0dcjQA8uTk-3dHFwWypmNvaqQfyVjmwiy_qqyF3Zs0dy65hdWL79K5vdM.

³⁴ Podaci su dobiveni od voditeljice projekta Nikoline Gracin iz Odjela za gospodarstvo, poduzetništvo i razvoj Grada Šibenika.

³⁵ Usp. URBACT. Gradske knjižnice kao prostori promicanja održivosti i edukacije o klimatskim promjenama. 24. lipanj 2021. [citirano: 2021-08-24]. Dostupno na: <https://urbact.eu/>

čovjek, odnosno društvo treba biti nositelj pozitivnih promjena, a da događanja i edukacije na tu temu između ostalih trebaju organizirati Grad Šibenik, ustanove, škole i udruge, što je učinjeno kroz “C-Change” projekt.

3.1.3. Potpora za financiranje događanja u sektoru umjetnosti i kulture na temu ekologije i zaštite okoliša

Kao jedna od obaveza iz projekta gradovima partnerima bilo je provođenje pilot programa, odnosno javnog poziva za dodjelu bespovratnih novčanih sredstava za događanja u sektoru umjetnosti i kulture na temu ekologije i zaštite okoliša. Grad Šibenik u srpnju 2019. objavio je Javni poziv za podnošenje prijave za dodjelu potpora u sklopu C-Change projekta – URBACT III program za 2019. i 2020. g. Osigurana sredstva potpore iznosila su 37 500,00 kn, a odabranim događanjima odobrena je potpora za financiranje 100 % opravdanih troškova do maksimalnog iznosa od 12 500,00 kn po zahtjevu.³⁶

Na Javni poziv pristiglo je osam ponuda, a jedna od tri uspješne bila je ona Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ Šibenik za događanje “Zeleno volim”. Uspješno je bilo i Knjižničarsko društvo Šibenik, čije je sjedište registrirano u šibenskoj gradskoj knjižnici, s, na natječaju najbolje ocijenjenim događanjem, „ŠI-plastic free“. To je događanje kroz suradnju Društva i Veleučilišta u Šibeniku kroz projekt povezano sektore kulture i obrazovanja. Udruga roditelja i djece Bodulići u suradnji s inicijativom „Za Zlarin bez plastike“, udrugama La Revolution Albatros i Kino Klub Šibenik te Turističkom zajednicom Zlarin nagrađena je za svoje događanje „Odmori se od plastike!“. Svi programi trebali su se provesti od 1. rujna 2019. do 30. lipnja 2020.³⁷ No, i taj je rok produžen do listopada 2020. zbog pandemije bolesti COVID-19. U ukupno dvanaest aktivnosti, radionica i predavanja koje su u okviru pilot programa proveli organizatori triju nagrađenih događanja sudjelovalo je više od 600 sudionika od kojih su najveći broj činili učenici i studenti.³⁸

gradske-knji%C5%BEnice-kao-prostori-promicanja-odr%C5%BEivosti-i-edukacije-o-klimatskim-promjenama.

³⁶ Službene stranice Grada Šibenika. Objavljen Javni poziv za podnošenje prijave za dodjelu potpora u sklopu C-Change projekta – URBACT III program za 2019. i 2020. g. 18. srpanj 2019. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.sibenik.hr/clanci/objavljen-javni-poziv-za-podnosenje-prijava-za-dodjelu-potpore-u-sklopu-c-change-projekta-urbact-iii-program-u-2019-i-2020-g/9561.html>.

³⁷ Službene stranice Grada Šibenika. Raspoređena sredstva za događanja u sklopu C-Change projekta. [citirano: 2021–08–24]. 21. kolovoz 2019. Dostupno na: <https://www.sibenik.hr/clanci/rasporeena-sredstva-za-dogaanja-u-sklopu-c-change-projekta/9629.html>.

³⁸ Usp. URBACT. Gradske knjižnice kao prostori promicanja održivosti i edukacije o klimatskim promjenama. Nav dj.

3.1.4. „C-Change trening“³⁹: klimatsko opismenjavanje građana

U širenju dobre prakse Manchestera, jedna od aktivnosti jest i klimatsko opismenjavanje (engl. Carbon Literacy) primjenjivo i na sektor kulture. U sklopu projekta „The Carbon Literacy“ održavaju se edukacije (engl. Carbon Literacy training) za građane, ustanove, organizacije i nove edukatore (trenere), a do kolovoza 2021. više od 21 000 osoba i preko 1 700 organizacija dobilo je certifikat.⁴⁰ Među onima koji su tu edukaciju prošli, a nisu stanovnici Velike Britanije, jesu članovi timova gradova partnera, pa tako i tri djelatnice šibenske knjižnice. Ana Šimić, ULG koordinatorica, Antonija Miše, predstavnica organizatora najbolje ocijenjenog događanja prijavljenog za potporu u sklopu „C-Change“ projekta i Melinda Grubišić Reiter, predstavnica sektora umjetnosti i kulture sudjelovale su na trodnevnom sastanku projektnih partnera u Manchesteru od 2. do 4. listopada 2019. Po uzoru na „Carbon Literacy training“, Ivana Kordić iz Udruge Tatavaka i jedna od osnivačica inicijative „Za Zlarin bez plastike“, na poziv Grada Šibenika osmislila je hrvatsku inačicu u koju je uklopila edukativnu igru „klimatski kolaž“ koju je osmislio Cédric Ringenbach.⁴¹ *Trening* za petnaest djelatnika Grada Šibenika, ustanova u kulturi i Veleučilišta u Šibeniku, od kojih ih šestero iz knjižnice, održan je u Gradskoj knjižnici „Juraj Šižgorić“ Šibenik 15. listopada 2020. nakon što je predstavljena eko zbirka iz fonda knjižnice, kojom je knjižnica započela obilježavanje manifestacije Mjesec hrvatske knjige.⁴²

4. Aktivnosti šibenske knjižnice u provođenju projekta *C-Change*

Pitanje koje se nametalo na samome početku uključivanja Šibenika u projekt „C-Change: Arts and Culture Leading Climate Action in Cities“ bilo je kako sektor umjetnosti i kulture, pa tako konkretno i Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik, mogu biti nositelji klimatskih promjena u svojoj lokalnoj zajednici. Shvaćanjem primjera dobre prakse Manchestera, stvari su postale jasnije. Iz pregleda aktivnosti i obaveza Grada Šibenika u sklopu provođenja „C-Change“ projekta vidljiv je angažman i doprinos šibenske gradske knjižnice u edukaciji i podizanju razine svijesti o klimatskim promjenama među građanima. Aktivno je sudjelovala

³⁹ Grad Šibenik je za edukaciju, odnosno klimatsko opismenjavanje građana u sklopu „C-Change“ projekta i po uzoru na mančesterski „Carbon Literacy training“ službeno usvojio pojam trening.

⁴⁰ The Carbon Literacy Project. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://carbonliteracy.com>.

⁴¹ URBACT. Gradske knjižnice kao prostori promicanja održivosti i edukacije o klimatskim promjenama. Nav, dj.

⁴² Službene stranice Grada Šibenika. Predstavljanje Eko zbirke iz fonda knjižnice i Carbon literacy trening. 14. listopad 2020. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.sibenik.hr/clanci/predstavljanje-eko-zbirke-iz-fonda-knjižnice-i-carbon-literacy-trening/10398.html>.

u radu urbane lokalne grupe i bila je uspješna na javnom pozivu za dodjelu potpora za financiranje događanja. poticala je i sudjelovala u povezivanju ustanova, udruga i pojedinaca unutar sektora kulture i umjetnosti, a kroz pilot projekt u „C-Change“ je povezala i sektor obrazovanja. Sudjelovala je u klimatskom opismenjanju djelatnika šibenskih ustanova te je organizirala događanja u sklopu „C-Change“ festivala.

Nabrojenim aktivnostima šibenska knjižnica iskoristila je značaj i ulogu koju narodne knjižnice imaju u društvu.

Pojam narodne knjižnice odredili su Međunarodni savez knjižničarskih društava (engl. International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA) i Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (engl. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO) 1994. godine. Ona se definira kao organizacija koju osniva, podržava i financira lokalna, regionalna ili nacionalna vlast, a osigurava pristup znanju i informacijama te je na raspolaganju svim članovima zajednice.⁴³ Također kao lokalni prilaz znanju, narodna knjižnica osigurava uvjete i za kulturni razvitak članova društva.⁴⁴ S obzirom na to da Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik kao narodna knjižnica surađuje s mnogim organizacijama, ustanovama i pojedincima iz sektora kulture i umjetnosti, ustupa svoj prostor za kulturne aktivnosti te organizira kulturne programe, ima važnu ulogu u kulturnom i umjetničkom razvoju svoje lokalne zajednice.⁴⁵ Uz društvenu ulogu koju ima kao javni prostor i mjesto okupljanja, ona je treći prostor ili „dnevna soba zajednice“.⁴⁶ Narodna knjižnica je i nositeljica promjena jer ispunjavanjem svojih uloga djeluje na društveni i osobni razvoj te pridonosi stvaranju i održavanju informiranog društva.⁴⁷ Također, narodna knjižnica teži tome da kao kulturna ustanova svojom proaktivnošću i inicijativom pokrene promjene u društvu.⁴⁸

Navedena obilježja narodnih knjižnica omogućila su šibenskoj knjižnici da kao kulturna ustanova kroz „C-Change“ projekt ima važnu ulogu u podizanju razine svijesti građana o onečišćenju i klimatskim promjenama.

⁴³ Usp. IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. // IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile C. Koontz i B. Gubbin. 2. hrvatsko izd. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 15.

⁴⁴ Isto.

⁴⁵ Usp. Isto, str. 20.

⁴⁶ Usp. Isto, str. 21.

⁴⁷ Usp. Isto.

⁴⁸ Usp. Kovačević, J. Narodna knjižnica: Središte kulturnog i društvenog života. Zagreb: Naklada Ljevak, 2017. Str. 7.

4.1. „Zelena“ šibenska knjižnica

Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik u organizaciji svojih događanja bavi se različitim sadržajima i temama, pa tako i onima koji se tiču ekologije, zaštite okoliša, održivog razvoja, zdravoga načina života i godinama surađuje s predstavnicima toga sektora. Osim sudjelovanja u međunarodnom „C-Change“ projektu, sudjeluje i u dva nacionalna. Šibenska knjižnica i Knjižničarsko društvo Šibenik početkom 2013. godine priključili su se projektu Društva bibliotekara Istre „Zelena knjižnica“.⁴⁹ Projekt je započet 2011. godine s ciljem educiranja javnosti i širenja svijesti o održivom razvoju i zaštiti okoliša kroz djelovanje knjižnica i knjižničarskih društava,⁵⁰ prepoznat je i u drugim hrvatskim županijama te je oblikovao model zelenih programa u knjižnicama na nacionalnoj razini.⁵¹ Od ožujka 2018. godine knjižnica sudjeluje i u nacionalnom projektu „Živjeti zdravo“ koji provodi Hrvatski zavod za javno zdravstvo.⁵²

Priznanje za njezin rad u ovome području, šibenskoj knjižnici dodijelila je IFLA. Naime tijekom prvoga vala širenja pandemije koronavirusa, obustave rada knjižnica i zatvaranja (engl. lockdown), u ožujku 2020. godine na IFLA-inim mrežnim stranicama objavljeni su dobitnici njezine nagrade Zelena knjižnica (engl. IFLA Green Library Award). Tu je nagradu IFLA utemeljila 2016. godine, a dodjeljuje je njezina posebna interesna grupa Okoliš, održivost i knjižnice (engl. Environment, Sustainability and Libraries, ENSULIB). Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik podijelila je drugo mjesto s četirima knjižnicama: Narodnom knjižnicom Hangzhou (engl. Hangzhou Public Library), Kina, Ezüsthegy knjižnicom (engl. Ezüsthegy Library) iz Budimpešte, Mađarska, Učilištem Lambaye (engl. Lambaye Learning Center), Senegal, i Nacionalnim centrom za informacije o okolišu (engl. National Environmental Information Centre) iz Battaramulle, Šri Lanka. Prvo mjesto osvojila je Sveučilišna knjižnica u Rangsitu (engl. Rangsit University Library).⁵³ U obrazloženju odluke IFLA-e da nagradu dodijeli šibenskoj knjižnici između ostalog stoji da je riječ o narodnoj knjižnici čiji angažman

⁴⁹ Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik. Izvješće o radu Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ Šibenik u 2018. godini. Šibenik, 20. ožujka Str. 13–14. 2019. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: http://knjiznica-sibenik.hr/dokum/Izvjescje_o_radu_Knjiznice_u_2018_godini.pdf.

⁵⁰ Usp. Kraljević, I. Zelena knjižnica: Projekt Društva bibliotekara Istre. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), str. 199. [citirano: 2021–25–08]. Dostupno i na: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/170>.

⁵¹ Dragaš, B. Zelene knjižnice za zelenu pismenost: Hrvatsko iskustvo. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 60, 4(2017), str. 230. [citirano: 2021–25–08]. Dostupno i na: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/530/554>.

⁵² Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik. Izvješće o radu Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ Šibenik u 2018. Nav. dj.

⁵³ IFLA. IFLA Green Library Award 2020 Winners Announced. 19 March 2020. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.ifla.org/news/ifla-green-library-award-2020-winners-announced>.

u zajednici ide dalje od energetske učinkovitosti i izgradnje zbirke prema programima koji promiču mentalno i tjelesno zdravlje.⁵⁴ Na IFLA-inoj mrežnoj stranici u obrazloženju se nalazi i poveznica na prezentaciju kojom se šibenska knjižnica predstavila i prijavila za ovu nagradu.⁵⁵

Svoja iskustva šibenska knjižnica prenijela je i u „C-Change“ projekt, posebno u osmišljavanju događanja „Zeleno volim“ i programa u sklopu „C-Change Šibenik festivala“.

4.2. Događanje „Zeleno volim“

Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik bila je uspješna u prijavi svog događanja pod nazivom „Zeleno volim“ na Javni poziv za dodjelu potpora u sklopu „C-Change“ projekta (URBACT III) u 2019. i 2020. godini kroz koji su joj dodijeljena bespovratna sredstva u iznosu od 12 500,00 kn osigurana iz Projekta i Proračuna Grada Šibenika. U sklopu ovoga događanja u periodu od 1. rujna 2019. do 15. srpnja 2020. u knjižnici su održana četiri predavanja i pet radionica na temu permakulture, kompostiranja i izrade kompostera te izrade prirodne kozmetike u kojima je sudjelovalo je ukupno 138 Šibenčana.

Tri predavanja održala je permakulturna stručnjakinja Gordana Dragičević, od kojih dva u studenome 2019., „Urbana permakultura“ i „Permakultura: održivo društvo i održiva kultura“, i jedno u veljači 2020., „Regenerativna poljoprivreda“.⁵⁶ U svojim predavanjima koja se tiču urbanih sredina Dragičević je govorila o održivosti gradova i njihovim potencijalima, prije svega u vidu energetske učinkovitosti i izgradnje zajednice te o odgovorima na pitanja koja daje permakultura, a odnose se na smanjivanje otpada i uzgoj svježih hrane u gradovima kao i na izgradnju otpornih i raznolikih urbanih ekosustava.⁵⁷ U predavanju o regenerativnoj poljoprivredi, Gordana Dragičević govorila je o proizvodnji hrane uz podržavanje prirodnih ekosustava i povećanje otpornosti na klimatske promjene.⁵⁸ Nenad

⁵⁴ Usp. IFLA-ina nagrada za projekt Zelena knjižnica. Arhiva obavijesti. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: http://www.knjiznica-sibenik.hr/arhiva_obavijesti.html.

⁵⁵ IFLA Green Library Award 2020 Winners Announced. Public library “Juraj Šižgorić” Šibenik. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: https://www.ifla.org/wp-content/uploads/files/assets/environmental-sustainability-and-libraries/documents/croatia_sibenik_grubisic_reiter.pdf. Prezentaciju su pripremili Melinda Grubišić Reiter, voditeljica matične službe, Zdenka Bilušić, voditeljica Odjela za vizualnu kulturu i Robert Jurić, IT tehničar.

⁵⁶ Usp. Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik. Izvješće o radu Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ Šibenik u 2019. godini. Šibenik, 10. ožujka 2020. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: http://knjiznica-sibenik.hr/dokum/Izvjesce_o_radu_Knjiznice_u_2019_godini.pdf, str. 15.

⁵⁷ Urbana permakultura. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: https://www.facebook.com/events/973020743037902?active_tab=about.

⁵⁸ Regenerativna poljoprivreda. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: https://www.facebook.com/events/2550708458539637?active_tab=about.

Maljković, također stručnjak permakulture u veljači 2020., održao je predavanje „Tranzicija u niskougljično društvo i otpornost zajednice“ u kojem je govorio o suvremenom načinu života i njegovom utjecaju na prirodu.⁵⁹

Za predavanja su veći interes pokazale žene, njih čak 85,71 % od ukupnog broja sudionika (vidi tablicu 1).

Tablica 1. Sudionici događanja prema spolu

Događanje	Broj sudionika	Žene	Muškarci
Urbana permakultura	22	19	3
Permakultura	18	16	2
Regenerativna poljoprivreda	17	15	2
Tranzicija u niskougljično društvo i otpornost zajednice	20	16	4
Ukupno sudionika	77	66	11

Pet radionica održano je u suradnji s ekološkom udrugom Zelena mreža aktivističkih grupa (ZMAG). Radionice koje su se trebale održati u ožujku 2020. i najavljene su na službenoj mrežnoj stranici Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ Šibenik uslijed širenja pandemije bolesti COVID-19 odgođene su za kraj lipnja i početak srpnja.⁶⁰ Prvu od njih, „Radionicu kompostiranja u stanu“ održala je permakulturstica i okolišna aktivistica Sedy Osmičević, mag. ing. urbanog šumarstva, koja je polaznike radionice educirala kako zbrinuti vlastiti biootpad i što takvo ponašanje znači za očuvanje okoliša.⁶¹ Tri radionice pod zajedničkim nazivom „Radionica prirodne kozmetike“ održala je Ivana Turković, koordinatorica programa za hranu i aromaterapeutkinja, a polaznici su naučili izraditi ekološki prihvatljiva sredstva za higijenu i njegu kože lica i tijela.⁶² U srpnju 2020. održana je i radionica „Izrada drvenog kompostera za vrt ili susjedstvo“ koju je vodila Ivana Keller, mag. ing. ekološke poljoprivrede, učiteljica vrtlarstva u Osnovnoj Waldorfskoj školi u Rijeci, permakulturna dizajnerica i aktivna članica Tranzicijske inicijative Rijeka. Polaznici radionice, članovi Zdruga katoličkih skauta Hrvatske, skauti Vodica i

⁵⁹ Tranzicija i otpornost zajednice. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/events/472911320255821>.

⁶⁰ Usp. Radionica kompostiranja u stanu. // Arhiva događanja. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: https://www.knjiznica-sibenik.hr/arhiva_d.html; Radionica prirodne kozmetike. // Arhiva događanja. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: https://www.knjiznica-sibenik.hr/arhiva_d.html.

⁶¹ ZMAG. Ako ste u Šibeniku, ne propustite ZMAG-ove radionice o održivom življenju. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.zmag.hr/hr/kalendar/ako-ste-u-sibeniku-ne-propustite-zmag-ove-radionice-o-odrzivom-zivljenju.html>.

⁶² Isto.

Tribunja sa svojim voditeljem Ivanom Skočićem, naučili su osnove kompostiranja i kako izraditi drveni komposter. Komposter nastao na radionici Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik poklonila je Dječjem vrtiću Šibenska maslina.⁶³

Broj polaznika radionica bio je ograničen na grupe od 15, a odaziv građana bio je očekivan, osobito s obzirom na pandemiju i epidemiološke mjere. Na radionici izrade drvenog kompostera taj broj bio je nešto veći jer su polaznici bili članovi iste skupine, odnosno udruge. Jednako kao za predavanja na temu permakulture i za radionice su veći interes pokazale žene, njih 83,6 % (vidi tablicu 2).

Tablica 2. Polaznici radionica prema spolu

Događanje	Broj sudionika	Žene	Muškarci
Kompostiranje u stanu	10	9	1
Prirodna kozmetika I.	14	14	0
Prirodna kozmetika II.	9	9	0
Prirodna kozmetika III.	11	11	0
Izrada drvenog kompostera	17	8	9
Ukupno sudionika	61	51	10

4.3. Programi šibenske knjižnice u sklopu “C-Change” Šibenik festivala

Održavanje „C-Change“ festivala kojim se građanima željelo približiti temu projekta te pokušati ukazati na važnu ulogu pojedinca i zajednice u borbi s negativnim klimatskim promjenama bilo je planirano za travanj 2020. godine upravo u tjednu u kojem se obilježava Dan planeta Zemlje (22. travanj). U programu namijenjenom svim dobnim skupinama građana trebao je sudjelovati veliki broj kulturnih ustanova i udruga te umjetnika pojedinaca. No širenje pandemije bolesti COVID-19 odgodilo je planove i gotovo ih u potpunosti izmijenilo. „C-Change Šibenik festival“ organiziran je gotovo pola godine kasnije, od 28. rujna do 23. listopada 2020. U programu festivala koji je održan u skladu s mogućnostima izvođenja tijekom pandemije i uz poštivanje epidemioloških mjera, sedam organizatora osmislilo je devet događanja održanih na sedam različitih lokacija.⁶⁴

⁶³ Radionica „Izrada drvenog kompostera za vrt ili susjedstvo“. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/gradska.knjiznica.sibenik/posts/2849942798467733>.

⁶⁴ Službene stranice Grada Šibenika. „C-Change festival“ tijekom listopada u Šibeniku. 01. listopad 2020. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.sibenik.hr/clanci/c-change-festival-tijekom-listopada-u-sibeniku/10368.html>.

Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik organizirala je četiri događanja: izložbu slika „Blizu neba“ akademske slikarice Katarine Urem, izložbu radova učenika osnovnih škola „Klimatske promjene“, predstavljanje eko zbirke iz svoga fonda i *pop-up* sajam knjiga organiziran u suradnji s Kulturnom udrugom Fotopoeitika i Gradom Šibenikom. Galerija sv. Krševana ugostila je izložbu slika „Između Zemlje i Neba“ akademske slikarice Ane Polić Pavlinović. Veleučilište u Šibeniku organiziralo je dijeljenje platnenih vrećica građanima na šibenskoj gradskoj tržnici i predstavljanje oslikanog javnog prostora s estetskim obilježjima, engl. *street art* intervencije Slavena Blaće i Lovre Vudraga. Muzej grada Šibenika u tamnici u kuli Kneževe palače ugostio je izložbu fotografija „Dovoljno blizu“ Foto kluba Šibenik. U Klubu Azimut Grad Šibenik organizirao je predstavljanje umjetničke instalacije „Transgresija“ šibenskih umjetnika Danijela Hrga i Maria Juras⁶⁵ (vidi tablicu 3).

Tablica 3. Program “C-Change Šibenik festivala”

Događanje	Organizator	Mjesto događanja
Izložba slika „Između Zemlje i Neba“ Ane Polić Pavlinović	Galerija sv. Krševana	Studio Galerije sv. Krševana
Podjela platnenih vrećica	Veleučilište u Šibeniku	Gradska tržnica
Izložba fotografija „Dovoljno blizu“ Fotokluba Šibenik	Muzej grada Šibenika Fotoklub Šibenik	Tamnica u kuli Kneževe palače (Muzej)
Izložba slika „Blizu neba“ Katarine Urem	Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik	Gradska knjižnica
Izložba dječjih radova s likovnog natječaja „Klimatske promjene“	Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik	Gradska knjižnica
Pop-up book store – sajam knjiga	Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik Kulturna udruga Fotopoeitika Grad Šibenik	Perivoj Roberta Visianija i Gradska knjižnica

⁶⁵ Usp. isto.

Događanje	Organizator	Mjesto događanja
Predstavljanje instalacije „Transgresija“ Danijela Hrga i Maria Juras	Grad Šibenik	Klub Azimut
Predstavljanje eko zbirke	Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik	Narodni odjel Gradske knjižnice
Predstavljanje street art intervencije Slavena Blaće i Lovre Vudraga	Veleučilište u Šibeniku	Javna površina uz osnovnu školu i Veleučilište

4.3.1. Izložba slika „Blizu neba“ Katarine Urem

U Galeriji Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ Šibenik za vrijeme trajanja festivala bila je postavljena izložba slika „Blizu neba“ akademske slikarice Katarine Urem, profesorice likovne kulture i restauratorice zaposlene u Muzeju grada Šibenika, stalne članice urbane lokalne grupe. Slike su rađene kombiniranom tehnikom i inspirirane motivima iz prirode. Ti su motivi morski i planinski, kora stabla i korijenje, a katalog izložbe potpisuje Zdenka Bilušić, voditeljica Odjela za vizualnu kulturu Knjižnice.⁶⁶ Slika „Na putu“ iz ovoga ciklusa, postavljena je u prosincu 2020. u galeriji Zid smještenoj na Narodnome odjelu. Svake godine 20. prosinca, na dan kada je 2005. svečano otvoren novi prostor knjižnice, Knjižnica taj dan obilježava postavljanjem djela akademskog slikara.⁶⁷ Izložba se mogla razgledati od 6. do 27. listopada 2020. u radnom vremenu knjižnice, a o broju posjetitelja nije vođena evidencija.

4.3.2. Natječaj i izložba dječjih radova „Klimatske promjene“

U sklopu Festivala, Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik raspisala je likovni natječaj za učenike osnovnih škola s područja grada Šibenika za plakat na temu klimatskih promjena s ciljem podizanja svijesti mladih o klimatskim promjenama. Ovim natječajem željelo se potaknuti učenike i njihove učitelje i učiteljice na promišljanje o važnosti zaštite okoliša i uključivanju pojedinca u njegovo očuvanje, a zadatak je bio izraditi plakat s ekološkom porukom. Na natječaju su sudjelovali učenici iz četiriju škola, od čega su dvije iz Šibenika i po jedna iz Šibensko-kninske i Splitsko-dalmatinske županije. Ukupno 32 učenika izradilo je osam pojedinačnih i pet zajedničkih, skupnih radova (vidi tablicu 4). Prosudbeno stručno povjerenstvo među pristiglim radovima izabralo je i nagradilo tri najbo-

⁶⁶ Urem, K. Blizu neba. / tekst kataloga Z. Bilušić. Šibenik: Grad Šibenik, 2020.

⁶⁷ Postavljanje nove slike u galeriji Zid. Arhiva događanja. [citirano: 2021–08–26]. Dostupno na: http://knjiznica-sibenik.hr/arhiva_d.html.

lja.⁶⁸ Svih trinaest pristiglih plakata s dječjim eko porukama svijetu izloženo je na Dječjem odjelu, a izložba je otvorena uz poštovanje epidemioloških mjera. O broju osoba koje su radove mogle razgledati od 8. do 22. listopada 2020. i u radnom vremenu knjižnice, nije vođena evidencija.

Tablica 4. Broj sudionika i radova s natječaja „Klimatske promjene“

Broj škola	Ukupno učenika	Broj pojedinačnih radova	Broj skupnih radova
4	32	8	5

4.3.3. “Pop-up book store” – sajam knjiga

U suradnji Grada Šibenika, Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ i Kulturne udruge Fotopoetika u Perivoju Roberta Visianija i u prostoru Knjižnice, u subotu, 10. listopada 2020. u jutarnjim satima održan je „Pop-up book store“. U perivoju se održao sajam knjiga na kojem su se razmjenjivale, prodavale i besplatno dijelile knjige. Na sajmu je uz organizatore sudjelovala i druga oboljelih od cerebralne paralize i dječje paralize te ostalih tjelesnih invalida Šibensko-kninske županije „Aurora“. Posjetitelji su, također u perivoju, mogli razgledati i dvije izložbe: izložbu fotografija s motivima pokretne knjižnice (eng. bookmobile) književnice i prevoditeljice Maje Klarić, članice udruge Fotopoetika i malih knjižnica na otvorenome (engl. little free library) smještenih na području Šibensko-kninske županije, kao i izložbu dječjih likovnih radova izrađenih tehnikom kaširanja papira i listova otpisanih knjiga, a nastali su u radionicama Odjela za vizualnu kulturu Knjižnice. U prostoru Knjižnice za njezina radnog vremena moglo se pogledati projekciju uradi sam uradaka, DIY projekata (engl. do it yourself) o nastanku *bookmobilea* i male knjižnice na otvorenome i saznati koji su korišteni materijali ponovno upotrijebljeni.⁶⁹ Broj posjetitelja sajma i izložaba nije evidentiran jer su organizirani na otvorenome.

Program *pop-up* sajma promicao je tri osnovna načela održiva gospodarenja otpadom, 3 R – reduce, reuse, recycle (smanji, ponovno koristi, recikliraj)⁷⁰, čime se ostvaruje cilj „C-Change“ projekta, podizanje razine svijesti građana o onečišćenju i klimatskim promjenama kroz djelovanje u kulturi. Šibenski knjižničari,

⁶⁸ C-Change likovni natječaj za šibenske osnovce na temu klimatskih promjena. Arhiva obavijesti. [citirano: 2021–08–26]. Dostupno na:

http://www.knjiznica-sibenik.hr/obavijesti/C-Change_likovni_natjecaj1.pdf?fbclid=IwAR2197YHPfjgDzvc04LDgffGLJC0nOuN5m2EOCdFtjqsG05ypHCnc-35t5Y.

⁶⁹ C-Change festival: Pop-up book store. Arhiva obavijesti. [citirano: 2021–08–26]. Dostupno na: http://knjiznica-sibenik.hr/arhiva_d.html.

⁷⁰ EKOS: Zajedno do zelene budućnosti. Tri osnovna načela održivog gospodarenja otpadom – 3R. [citirano: 2021–08–26]. Dostupno na: <http://www.ekos-orlovnjak.hr/index.php/rgco-orlovnjak-1/blog/223-tri-osnovna-nacela-odrzivog-gospodarenja-otpadom-3r>.

predstavnicima Grada i članovima udruge Fotopoetika iskoristili su tu prigodu kako bi građanima dijelili promidžbene materijale „C-Change“ projekta: letke, straničnice, bojanke i platnene torbe te s njima razgovarali o klimatskim promjenama i značenju projekta za Šibenik.

4.3.4. Predstavljanje eko zbirke

Održavanje „C-Change Šibenik festivala“ preklapilo se s održavanjem manifestacije Mjesec hrvatske knjige koja je 2020. godine uz moto „Razlistaj se!“ bila posvećena zaštiti planeta Zemlje.⁷¹ Cilj te manifestacije koja se svake godine obilježava od 15. listopada do 15. studenoga je isticanje važnosti knjiga i knjižnica. S obzirom na tematsku povezanost „C-Change“ projekta i festivala s temom Mjeseca hrvatske knjige 2020., šibenski knjižničari su te dvije manifestacije odlučili povezati i obilježavanje Mjeseca hrvatske knjige u svojoj knjižnici započeti predstavljanjem eko zbirke knjiga i časopisa iz fonda knjižnice koje su uvrstili u oba programa. Zbirku građe koja se bavi temama očuvanja i zaštite okoliša, održivim razvojem, vezom čovjeka i prirode, zdravim načinom života i sl., a nastala je kao odabir preporuka korisnicima iz knjižničkog fonda, predstavila je Ana Šimić, voditeljica Narodnog odjela Knjižnice i koordinatrica Urbane lokalne grupe „C-Change“ projekta. Na predstavljanju zbirke bila je 41 osoba uključujući i predstavnike medija koji su popratili događanje kao i *trening* klimatske pismenosti koji je uslijedio (vidi tablicu 5).

Tablica 5. Posjetitelji predstavljanja eko zbirke

Ustanova/Građani	Broj
Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik	14
Muzej grada Šibenika	2
Hrvatsko narodno kazalište u Šibeniku	2
Veleučilište u Šibeniku	2
Tvrđava kulture Šibenik	1
Grad Šibenik	3
Udruga „Tatavaka“	1
Korisnici i građani	8
Predstavnici medija	8
Ukupno	41

⁷¹ Mjesec hrvatske knjige. Mjesec hrvatske knjige 2020. [citirano: 2021–08–26]. Dostupno na: <https://www.mhk.hr/2020>.

5. Evaluacija projekta *C-Change* u šibenskoj knjižnici

Šibenska gradska knjižnica u svome doprinosu provođenju projekta „C-Change“ u Šibeniku iskoristila je značaj i ulogu koju narodne knjižnice imaju u društvu. Grad je Šibenik u ranoj fazi provođenja projekta za koordinatora urbane lokalne grupe imenovao djelatnicu knjižnice. Tri su knjižničarke u sklopu studijskog putovanja u Manchester u listopadu 2019., uz predstavnike projektnog tima Grada, sudjelovale u edukaciji i sastancima gradova partnera. Također, pokazatelj značaja knjižnice jest i njezino sudjelovanje na transnacionalnim sastancima timova, u videu s glasom naroda⁷² te intervju za URBACT-ov članak pod naslovom „Gradske knjižnice kao prostori promicanja održivosti i edukacije o klimatskim promjenama”.⁷³ Navedene aktivnosti, u kojima je knjižnicu predstavljala njezina djelatnica, koordinatorica ULG-a, nadilaze lokalne i nacionalne granice.

U provođenju projekta u Šibeniku knjižnica je bila najistaknutiji i najaktivniji predstavnik sektora umjetnosti i kulture. Bila je uspješna u prijavi na javni poziv za dodjelu potpora za financiranje događanja na temu klimatskih promjena i zaštite okoliša na koji je pristiglo osam prijava, od koji su tri nagrađene. Nagrađena događanja, samostalno ili u suradnji, osmislilo je također ukupno osam organizatora⁷⁴ s ukupno dvanaest aktivnosti. Knjižnica je od nagrađenih organizatora jedina samostalno poslala svoju prijavu te organizirala događanje „Zeleno volim“ s devet aktivnosti u kojima je sudjelovalo sto trideset i osam (138) osoba. U programu „C-Change Šibenik festivala“ od ukupno devet događanja koje je organiziralo sedam organizatora, šibenska knjižnica organizirala je četiri, u kojima su prema potpisnim listama sudjelovale sedamdeset i tri (73) osobe različitih dobnih skupina (vidi tablicu 6). Ukupan broj posjetitelja triju izložaba i sajma knjiga nije poznat, ali je zasigurno značajan jer su se izložbe mogle razgledati u radnom vremenu knjižnice tijekom dva i tri tjedna, a sajam se odvijao na otvorenome uz veliku fluktuaciju građana.⁷⁵ No te evidencije nisu vođene, a broj građana u čijem podizanju razine svijesti je knjižnica sudjelovala bio bi još i veći da se većina projektnih aktivnosti usmjerenih na građane nije odvijala tijekom pandemije bolesti COVID-19. Isto tako veći bi bio i ukupan broj organizatora događanja i sudionika festivala.

⁷² G-MAST. Small steps, big change: Find out more about C-Change activities in Šibenik. Nav. dj.

⁷³ URBACT. Gradske knjižnice kao prostori promicanja održivosti i edukacije o klimatskim promjenama. Nav. dj.

⁷⁴ Organizatori nagrađenih događanja jesu: Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik, Knjižničarsko društvo Šibenik, Veleučilište u Šibeniku, Udruga roditelja i djece Bodulići, inicijativa „Za Zlarin bez plastike“, udruge La Revolution Albatros i Kino Klub Šibenik i Turistička zajednica Zlarin.

⁷⁵ Video projekcija uradi sam uradaka prikazivala se u šibenskoj knjižnici na dan održavanja sajma od 8 do 13 sati.

Tablica 6. Brojčani pokazatelji doprinosa knjižnice provođenju projekta

Vrsta događanja	Broj događanja	Broj organizatora	Broj aktivnosti u organizaciji knjižnice	Broj sudionika događanja u organizaciji knjižnice
Pilot projekt	3(12)	8	9	138
Festival	9	7	4	73
Ukupno	12(24)	15	13	211

Od petnaest osoba koje su educirane kroz *trening* klimatske pismenosti, njih šestoro su djelatnici knjižnice, a od tog broja dvije djelatnice pohađale su i „Carbon literacy training“ u Manchesteru. Sveukupno je sedmero od trideset i četvero djelatnika šibenske gradske knjižnice kroz projekt „klimatski opismenjeno“. U sklopu projekta trebao se održati i *trening* klimatske pismenosti organiziran samo za djelatnike knjižnice, ali je odgođen zbog pandemije, pa ga se planira realizirati u budućnosti. Isto tako u dogledno vrijeme planira se edukacija knjižničara za trenere koji bi „klimatski opismenjivali“ građane svih dobnih skupina, što je jedan od ciljeva širenja primjera dobre prakse Manchestera.

6. Zaključak

Svojim djelovanjem i ovisnošću o fosilnim gorivima čovjek izravno utječe na negativne klimatske promjene koje se odražavaju na njegovu svakodnevnicu i sve segmente življenja. Globalno zatopljenje, temperaturne oscilacije ljeti i zimi, otapanje ledenjaka, poplave, podizanje razine morske površine i požari, neke su od najvećih i najtežih posljedica za okoliš. Ipak, taj suvremeni čovjek svjestan je navedenoga kao i potrebe da se svojim aktivnostima društvo u cjelini uključi u poticanje pozitivnih promjena. Kultura i umjetnost, kao važan dio ljudskoga života, utječu na informiranost, educiranost, stvaranje mišljenja i usvajanje obrazaca ponašanja. Projekt „C-Change: Arts and Culture Leading Climate Action in Cities“ pokazatelj je kako ta dva sektora u svojim lokalnim zajednicama mogu preuzeti vodeću ulogu nositelja pozitivnih klimatskih promjena. Širenje dobre prakse grada Manchestera u opismenjavanju građana na temu ekologije i zaštite okoliša kroz transfernu mrežu na druge europske gradove, dokaz je da su pozitivne promjene kroz zajedničko djelovanje gradova kao administrativnih središta, dionika u kulturni i umjetnosti te građana moguće. Naime narodne knjižnice, kao ustanove u kulturi koje su dostupne i otvorene svima, okupljaju i povezuju veliki broj ljudi i mogu organizacijom različitih događanja sudjelovati u poticanju promjena. Da je tomu tako govori angažman Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ Šibenik u provo-

đenju „C-Change“ projekta u kojem je grad Šibenik bio jedan od šest europskih gradova partnera i kroz koji su građani naučili da globalne promjene počinju na lokalnoj razini.

Šibenska je knjižnica za vrijeme provođenja projekta tijekom dvije i pol godine u okolnostima definiranima i prilagođenima pandemiji koronavirusa organizirala trinaest događanja u sudjelovanju kojih je popisano dvjesto i jedanaest (211) osoba različitih dobnih skupina. Od trideset i četvero djelatnika šibenske gradske knjižnice, njih sedmero je „klimatski opismenjeno“ kroz projekt. Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik svojim doprinosom provođenju projekta u svome gradu izravno je utjecala i na provođenje projekta u cjelini, na transnacionalnoj razini, te je prepoznata kao vrijedan nositelj pozitivnih klimatskih promjena i podizanja razine svijesti građana kroz aktivnosti sektora umjetnosti i kulture.

LITERATURA

- The Carbon Literacy Project. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://carbonliteracy.com>.
- C-Change festival: Pop-up book store. Arhiva obavijesti. [citirano: 2021–08–26]. Dostupno na: http://knjiznica-sibenik.hr/arhiva_d.html.
- C-Change likovni natječaj za šibenske osnovce na temu klimatskih promjena. Arhiva obavijesti. [citirano: 2021–08–26]. Dostupno na: http://www.knjiznica-sibenik.hr/obavijesti/C-Change_likovni_natjecaj1.pdf?fbclid=IwAR2197YHPtfGdZvc04LD-gffGLJC0nOuN5m2EOCdFtjqsG05ypHCnc-35t5Y.
- Dragaš, B. Zelene knjižnice za zelenu pismenost: Hrvatsko iskustvo. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 60,4 (2017), 221–241. [citirano: 2021–25–08]. Dostupno i na: <https://www.hkdruštvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/issue/view/25>.
- EKOS: Zajedno do zelene budućnosti. Tri osnovna načela održivog gospodarenja otpadom – 3R. [citirano: 2021–08–26]. Dostupno na: <http://www.ekos-orlovnjak.hr/index.php/rgco-orlovnjak-1/blog/223-tri-osnovna-nacela-odrzivog-gospodarenja-otpadom-3r>
- EUROPA 2020.: Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast. Europska komisija, 2010. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://struktturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2017/03/Strategija-EUROPA-2020.-hr.pdf>.
- Europski struktturni i investicijski fondovi. Europska teritorijalna suradnja. [citirano: 2021–08–04]. Dostupno na: <https://struktturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/teritorijalna-suradnja>.

- G-MAST. C-Change. [citirano: 2021–08–23]. Dostupno na: <https://www.g-mast.org/c-change>.
- G-MAST. Small steps, big change: Find out more about C-Change activities in Šibenik. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.g-mast.org/c-change-cities/sibenik>.
- Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik. Izvješće o radu Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ Šibenik u 2018. godini. Šibenik, 20. ožujka 2019. Str. 1–19. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: http://knjiznica-sibenik.hr/dokum/Izvjesce_o_radu_Knjiznice_u_2018_godini.pdf.
- Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić“ Šibenik. Izvješće o radu Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“ Šibenik u 2019. godini. Šibenik, 10. ožujka 2020. Str. 1–19. [citirano: 2021-08-24]. Dostupno na: http://knjiznica-sibenik.hr/dokum/Izvjesce_o_radu_Knjiznice_u_2019_godini.pdf.
- IFLA. IFLA Green Library Award 2020 Winners Announced. 19 March 2020. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.ifla.org/news/ifla-green-library-award-2020-winners-announced>.
- IFLA Green Library Award 2020 Winners Announced. Public library “Juraj Šižgorić” Šibenik. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: https://www.ifla.org/wp-content/uploads/files/assets/environmental-sustainability-and-libraries/documents/croatia_sibenik_grubisic_reiter.pdf.
- IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. // IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. / uredile C. Koontz i B. Gubbin. 2. hrvatsko izd. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.
- Julie’s Bicycle. About us. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://juliesbicycle.com/why-we-exist/about-us>.
- Kovačević, J. Narodna knjižnica: Središte kulturnog i društvenog života. Zagreb: Naklada Ljevak, 2017.
- Kraljević, I. Zelena knjižnica: Projekt Društva bibliotekara Istre. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), 199–204. [citirano: 2021–25–08]. Dostupno i na: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/170>.
- Manchester arts sustainability team. 5 years of cultural collaboration for a more sustainable Manchester: 2011–2016 report. Julie’s Bicycle, July 2017. [citirano: 2021–08–23]. Dostupno na: <https://www.manchesterclimate.com/sites/default/files/MAST%20Strategic%20Report%202011-16.pdf>.
- Manchester climate change agency. Manchester arts sustainability team. [citirano: 2021–08–23]. Dostupno na: <https://www.manchesterclimate.com/involved/MAST>.
- Ministarstvo vanjskih i europskih poslova. Održivi razvoj. <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/globalne-teme/odrzivi-razvoj/>. [citirano: 2021–

- 08–24]. Dostupno na: <http://www.mvep.hr/hr/vanjska-politika/multilateralni-odnosi0/globalne-teme/odrzivi-razvoj>.
- Mjesec hrvatske knjige. Mjesec hrvatske knjige 2020. [citirano: 2021–08–26]. Dostupno na: <https://www.mhk.hr/2020>.
- Radionica „Izrada drvenog kompostera za vrt ili susjedstvo“. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/gradska.knjiznica.sibenik/posts/2849942798467733>.
- Regenerativna poljoprivreda. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: https://www.facebook.com/events/2550708458539637?active_tab=about.
- Službene stranice Grada Šibenika. C-Change. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.sibenik.hr/projekti/c-change/69.html>.
- Službene stranice Grada Šibenika. „C-Change festival“ tijekom listopada u Šibeniku. 01. listopad 2020. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.sibenik.hr/clanci/c-change-festival-tijekom-listopada-u-sibeniku/10368.html>.
- Službene stranice Grada Šibenika. Grad Šibenik pridružuje se projektu očuvanja okoliša putem rada u kulturi i umjetnosti. 26. srpanj 2018. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.sibenik.hr/clanci/grad-sibenik-pridruzuje-se-projektu-ocuvanja-okolisa-putem-rada-u-kulturi-i-umjetnosti/8788.html>.
- Službene stranice grada Šibenika. Grad Šibenik provodi anketu o klimatskim promjenama. 13. travanj 2021. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.sibenik.hr/clanci/grad-sibenik-provodi-anketu-o-vaznosti-klimatskih-promjena/9305.html>.
- Službene stranice grada Šibenika. Grad Šibenik provodi anketu o važnosti klimatskih promjena. 19. ožujak 2019. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.sibenik.hr/clanci/grad-sibenik-provodi-anketu-o-vaznosti-klimatskih-promjena/9305.html>.
- Službene stranice Grada Šibenika. Objavljen Javni poziv za podnošenje prijava za dodjelu potpora u sklopu C-Change projekta – URBACT III program za 2019. i 2020. g. 18. srpanj 2019. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.sibenik.hr/clanci/objavljen-javni-poziv-za-podnosenje-prijava-za-dodjelu-potpورا-u-sklopu-c-change-projekta-urbact-iii-program-u-2019-i-2020-g/9561.html>.
- Službene stranice Grada Šibenika. Predstavljanje Eko zbirke iz fonda knjižnice i Carbon literacy trening. 14. listopad 2020. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.sibenik.hr/clanci/predstavljanje-eko-zbirke-iz-fonda-knjiznice-i-carbon-literacy-trening/10398.html>.
- Službene stranice grada Šibenika. Projektu C-Change odobrena druga faza u kojoj sudjeluje i Grad Šibenik. 06. prosinac 2018. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.sibenik.hr/clanci/projektu-c-change-odobrena-druga-faza-u-kojoj-sudjeluje-i-grad-sibenik/9090.html>.
- Službene stranice Grada Šibenika. Raspoređena sredstva za događanja u sklopu C-Change projekta. 21. kolovoz 2019. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://>

- www.sibenik.hr/clanci/rasporeena-sredstva-za-dogaanja-u-sklopu-c-change-projekta/9629.html.
- Tranzicija i otpornost zajednice. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/events/472911320255821>.
- Udruga gradova. O nama. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.udruga-gradova.hr/o-udruzi>.
- URBACT: Driving change for better cities. [citirano: 2021–08–23]. Dostupno na: <https://urbact.eu>.
- URBACT: Driving change for better cities. Urbact at a Glance. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://urbact.eu/urbact-glance>.
- URBACT: Driving change for better cities. C-Change. [citirano: 2021–08–23]. Dostupno na: <https://urbact.eu/c-change>.
- URBACT: Driving change for better cities. C-Change: The final word. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://urbact.eu/c-change-final-word>.
- URBACT. Gradske knjižnice kao prostori promicanja održivosti i edukacije o klimatskim promjenama. 24. lipanj 2021. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://urbact.eu/gradske-knji%C5%BEnice-kao-prostori-promicanja-odr%C5%>.
- URBACT III. Hrvatski gradovi u URBACT-u. Udruga gradova. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.udruga-gradova.hr/medunarodna-suradnja/urbact-iii>.
- URBACT III Programme Manual. [citirano: 2021–10–07]. Dostupno na: https://urbact.eu/sites/default/files/urbactiii_programmemanual_factsheet1_0.pdf.
- Urban Development: Overview. // The World Bank. April 20, 2020. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.worldbank.org/en/topic/urbandevelopment/overview>.
- Urbana permakultura. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: https://www.facebook.com/events/973020743037902?active_tab=about.
- Urem, K. Blizu neba. / tekst kataloga Z. Bilušić. Šibenik: Grad Šibenik, 2020.
- Zlata, A. Prostor grada, prostor kulture: Eseji iz kulturne politike. Zagreb: Naklada Ljevak, 2008.
- ZMAG. Ako ste u Šibeniku, ne propustite ZMAG-ove radionice o održivom življenju. [citirano: 2021–08–24]. Dostupno na: <https://www.zmag.hr/hr/kalendar/ako-ste-u-sibeniku-ne-propustite-zmag-ove-radionice-o-odrzivom-zivljenju.html>.